

Nr 308.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående ytterligare anslag å 1918 års tilläggsstat för distributionsanläggningar för statens kraftverk; given Stockholms slott den 12 april 1918.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att *dels* för utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk å tilläggsstat för år 1918 anvisa, utöver förut beviljade medel, ytterligare ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor;

dels ock, vid bifall härtill, besluta, att de i nämnda tilläggsstat under rubriken »I. Fast upplåning» upptagna lånemedel skola höjas med nämnda belopp, 2,500,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Axel Schotte.

Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 april 1918.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Schotte anförde:

För anläggning av distributionsledningar och därmed sammanhängande arbeten vid Trollhätte kraftverk har riksdagen beviljat år 1907 1,500,000 kronor, år 1908 1,000,000 kronor, år 1909 1,500,000 kronor, år 1910 1,000,000 kronor, år 1911 1,500,000 kronor samt år 1912 1,500,000 kronor eller sammanlagt 8,000,000 kronor.

För utförande av dylika anläggningar vid Älvkarleby kraftverk har riksdagen beviljat år 1912 1,500,000 kronor och år 1913 2,500,000 kronor eller tillsammans 4,000,000 kronor.

För distributionsledningar vid Porjus kraftverk har av de av 1910 års riksdag till kraftverksanläggningen beviljade medlen beräknats ett belopp av 890,000 kronor, varjämte riksdagen till förstärkning av stol-

parna å kraftledningen Porjus—Gällivare—Kiruna år 1913 beviljat 160,000 kronor, sålunda sammanlagt 1,050,000 kronor.

Från och med år 1914 har riksdagen anvisat gemensamma anslag för anläggning av ledningar, avsedda att distribuera elektrisk energi från statens olika kraftverk, samt för därmed sammanhängande arbeten. Riksdagen har sålunda för ändamålet anvisat för år 1915 2,200,000 kronor, för år 1916 800,000 kronor och för år 1917 3,000,000 kronor.

För år 1918 har nästlidet års riksdag för distributionsanläggningar anvisat ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna 2,000,000 kronor.

Med anledning av framställning från vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 29 augusti 1917 har Kungl. Maj:t vidare föreslagit innevarande års riksdag att för ifrågavarande ändamål anvisa dels för år 1919 ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor, dels ock å tilläggsstat för år 1918 ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor. Vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit har jämväl blivit av riksdagens kamrar bifallet.

I skrivelse den 27 mars 1918 har vattenfallsstyrelsen gjort framställning om beviljande av ytterligare anslag å tilläggsstat för år 1918 för nu ifrågavarande ändamål.

Vattenfalls-
styrelsen.

Styrelsen har därvid anfört följande:

»Vattenfallsstyrelsen har funnit, att tillströmningen av abonnenter för närvarande är så stor, att de medel, som bliva disponibla för utförande av distributionsanläggningar under innevarande år, icke på långt när motsvara behovet, och anser det därför oundgängligen nödvändigt att inkomma med hemställan om ökade anslagsmedel för ifrågavarande ändamål.

Vattenfallsstyrelsen har i sin skrivelse av den 29 augusti 1917 meddelat, att hela det anslag av omkring 21 miljoner kronor, som riksdagen successivt beviljat för distributionsanläggningar för tiden till och med år 1917, beräknades vara konsumerat den 31 december 1917, och bokslutet för år 1917 har visat, att vattenstyrelsens förhandsberäkning var riktig.

För utförande av anläggningar under år 1918 skulle sålunda finnas disponibla dels 2 miljoner kronor, som beviljats av 1917 års riksdag, dels 2 miljoner kronor, som beviljats av innevarande års riksdag, inalles alltså 4 miljoner kronor. Vattenfallsstyrelsen beräknar emellertid, att icke mindre än 6,5 miljoner kronor erfordras för utförande av sådana anläggningar, som måste anses vara i hög grad gagneliga.

I vattenfallsstyrelsens skrivelse av den 29 augusti 1917 framhålles, att utvidgningen av distributionsanläggningarna för statens kraftverk böra fortsättas, trots de höjda byggnadskostnaderna och de ökade svårigheterna vid materialanskaffningen, men att det begärda anslaget icke med förhandenvarande prisläge

vore tillräckligt för en utbyggnad av ledningsnäten i samma snabba takt som under år 1917. En alltför forcerad utbyggnad skulle emellertid enligt vattenfallsstyrelsens skrivelse icke vara tillräddlig under nuvarande materialbrist.

Med de anläggningar, som utförts under föregående år, har vattenfallsstyrelsen i stort sett sört för de större samhällenas och den större industrins kraftbehov, och för närvarande är det framförallt mindre konsumenter, vilka begära kraft. Särskilt har efterfrågan å kraft för jordbruksändamål tagit en omfattning, som tidigare icke syntes vattenfallsstyrelsen möjlig att tillfredsställa med hänsyn till nuvarande höga kostnad för ortsnäten och abonnentanläggningarna.

I sin skrivelse den 29 augusti 1917 har vattenfallsstyrelsen framhållit, att materialbristen torde begränsa byggandet av nya distributionsanläggningar. Genom lämpliga förändringar av distributionssystemen, särskilt genom att som ledningsmateriel huvudsakligen använda järn i stället för koppar, har emellertid materialbristen och de höga materialprisen i viss mån neutraliserats. Materialtillgången har visat sig vara bättre, än vattenfallsstyrelsen förliden höst vågade räkna med, i det att priset å järntråd under sista tiden något minskats och möjlighet erbjudit sig att erhålla olja för transformatorer, något som vid tiden för vattenfallsstyrelsens skrivelse i augusti 1917 syntes ganska tvivelaktigt.

Bland de distributionsanläggningar, vilka vattenfallsstyrelsen anser vara erforderliga under innevarande år, må nämnas följande:

Vid Trollhätte kraftverk.

Färdigställande av ledning för 50,000 volt från Trollhättan över Mellerud till Änimskog jämte tvenne sekundärstationer, utvidgning av transformatorstationen vid Skövde, förstärkning av ledningsknippet från Trollhättan till Stallbacka, utvidgning av kopplingsstationen vid Stallbacka samt 200 å 300 kilometer sekundärledningar.

Vid Älvkarleby kraftverk.

Färdigställande av 70,000-voltsledningarna Kantorp—Finspång—Motala och Strängnäs—Södertälje, sekundärstationer vid Norrviken, Södertälje och Finspång, cirka 300 km. sekundärledningar, bl. a. från Hallsta till Harg 20 km., från Schebo till Söderby-Karl och Norrtälje 30 km., från Halmby till Länna 12 km., från Grillby till Örsundsbro-Gran 25 km., från Sparrsätra till Fröshult och Heby 31 km., från Stäket till Bro 12 km., från Västerås till Köping 40 km., från Hedemora till S. Pershyttan, Husby och Fläggelby 22 km., från Södertälje till Järna och Gnesta 30 km., från Dannemora till Knaby 11 km., från Södertälje till Tumba 14 km.

Vid Porjus kraftverk.

Kraftledning från kraftstationen till de i Porjus belägna industrierna.

Vattenfallsstyrelsen anser det därjämte önskligt att under innevarande år påbörja arbetena för kraftöverföring från Porjus till Luleå. I sin skrivelse den 21 mars 1917, som låg till grund för Kungl. Maj:ts proposition nr 179, angående vissa, utvecklingen av statens vattenfallsverk berörande frågor, har vattenfallsstyrelsen framhållit, hurusom en dylik kraftledning, medels vilken kraft från Porjus och Harsprånget skulle kunna överföras till Norrbottens kustland, borde utföras snarast möjligt, dock icke förrän kontrakt avslutats med avnämare vid kusten. De allmänna förhållandena, klimat, transportmöjligheter och bostäder, tala för att storindustrin i övre Norrland bör i stort sett förläggas till kustlandet.

Under senare delen av år 1917 har vattenfallsstyrelsen avslutat kontrakt med Norrbottens järnverks aktiebolag om leverans av till en början 10,000 kwt

för järnframställning. Det är avsett, att detta kraftbelopp skall ökas till 40,000 kilowatt. Kontraktet är baserat på kraftleverans vid Malmberget. Bolaget har emellertid tillkännagivit sin önskan att förlägga sitt järnverk till trakten av Luleå, därest staten är villig att överföra kraften till Luleå, och bolaget har förklarat sig villigt betala den ökning i årskostnaden, som föranledes av det väsentligt ökade överföringsavståndet. Vattenfallsstyrelsen vill för sin del livligt tillstyrka, att denna kraftöverföring kommer till stånd.

Med hänsyn till det betydande avståndet mellan Porjus och Luleå, vilket uppgår till cirka 200 km., och kraftbeloppets storlek, bör kraftöverföringen ordnas för en spänning av 150,000 volt. Då det emellertid kräves en ganska stor ledningsarea vid denna spänning för att utstrålningen av energi från ledningarna icke skall bliva av besvärande storlek, skulle till en början, medan kraftöverföringen är begränsad till 10,000 kw, spänningen kunna reduceras till 120,000 volt och därmed ledningsarean kunna tagas till något mindre, om transformatorerna förses med uttag även för den lägre spänningen. Vattenfallsstyrelsen har tänkt sig följande byggnadsordning:

Under år 1918 stakas kraftledningen och utföras alla konstruktionsarbeten. Kraftledningsstolparna, som utföras av trä, och fundamentmateriel uttransporteras under vintern 1918—1919. Stolplinjen göres klar under sommaren 1919. Under samma sommar uppföres byggnad för sekundärstationen vid Luleå. Transformatorer, isolatorer och apparater beställas däremot först efter fredsslutet för ernående av rimligt pris. Koppar tages från det förråd, vattenfallsstyrelsen inköpt i Amerika.

Vid framtida ökning av det överförda kraftbeloppets storlek utbytes den först upplagda klenare kopparlinan mot ledning av grövre area.

Det må anmärkas, att Norrbottens järnverks aktiebolag är skyldigt att från och med sommaren 1919 erlägga avgift för den energi, bolaget har fått reserverad för sin räkning vid Porjus, även om bolaget med hänsyn till att kraftöverföringen till Luleå ej blir färdig förrän vid en senare tidpunkt, hindras att tillgodogöra sig energin.

Anläggningskostnaden för kraftöverföringen har beräknats till följande belopp:

för kraftledningen excl. kopparledningar enligt 1917 års pris	1,400,000 kr.
» kopparledningar efter ett pris av kr. 3: — pr kg.	850,000 »
» transformatorer, byggnader och hjälpmaskineri	900,000 »
	<u>Summa 3,150,000 kr.</u>

Givetvis kan kostnaden för kraftöverföringen icke exakt bedömas med nuvarande obestämda prislägen.

Av ovannämnda anläggningskostnad om 3,150,000 kronor skulle cirka 400,000 kronor komma att belasta anslaget för Porjus kraftverk och cirka 2,750,000 kronor anslaget till distributionsanläggningar. I det enligt vattenfallsstyrelsens skrivelse den 29 augusti 1917 begärda anslaget å 1 miljon kronor för elektrisk utrustning till aggregat nr 6 i Porjus kraftstation är inberäknat kostnaden för upptransformering av spänningen till 70,000 volt. Detta anslag torde icke vara fullt tillräckligt för den nu föreslagna spänningen av 150,000 volt, även om 150,000-voltstransformatorerna jämte apparatanläggning inköpas först efter kriget i motsats till 70,000-voltstransformatorerna, vilka förutsatts skola inköpas redan innevarande år. Eventuellt måste sålunda ett mindre tilläggsanslag för detta ändamål begäras, men får vattenfallsstyrelsen föreslå, att denna fråga får anstå, till

dess tilläggets storlek kan säkrare beräknas. Kostnaderna för kraftledningen och sekundärstationen vid Luleå böra, som ovan är angivet, bestridas med medel av de allmänna anslagen till distributionsanläggningar. Då något större belopp icke behöver konsumeras under innevarande år, har vattenfallsstyrelsen icke ansett det nödvändigt att nu begära något nytt anslag för nämnda linje och sekundärstation. Då emellertid kostnaden för överföringsanläggningen uppgår till ovan angivna, högst avsevärda belopp, har vattenfallsstyrelsen för Kungl. Maj:t velat anmäla sina planer i detta avseende med anhållan om Kungl. Maj:ts godkännande av desamma.»

Med stöd av det sålunda anförda har vattenfallsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes

dels föreslå riksdagen att bevilja 2,5 miljoner kronor för utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk att anvisas å tilläggsstat för år 1918,

dels ock godkänna, att erforderliga anläggningar utföras för överförande av det med Norrbottens järnverks aktiebolag från Porjus kraftverk kontraherade kraftbeloppet till trakten av Luleå.

Departements-
chefen.

I samband med äskande i statsverkspropositionen av anslag till distributionsanläggningar hade jag tillfälle framhålla, att efterfrågan å elektrisk kraft, vilken allt sedan världskrigets början till följd av de stegrade kolprisen varit synnerligen stor, under år 1917 på grund av den rådande bristen å fotogen och brännolja ökats i än högre grad än förut. Denna efterfrågan har sedan dess tagit en sådan omfattning, att vattenfallsstyrelsen finner nödvändigt att, utöver redan för år 1918 avsedda belopp å tillhoppa 4,000,000 kronor, för tillgodoseende av de föreliggande behoven av nya ledningar äga tillgång till ytterligare ej mindre än 2,500,000 kronor. Att märka är därvid, att styrelsen vid sitt anslagsäskande förra hösten för ändamålet utgått från att den rådande knappheten å material skulle komma att nödvändiggöra en begränsning av byggandet av nya distributionsanläggningar. Genom vissa vidtagna förändringar i fråga om sättet för anläggningarnas utförande hava emellertid materialbristen och de höga priserna i viss mån kunnat neutraliseras, och då materialtillgången och priset förhållandena i övrigt visat sig bättre än styrelsen vågat räkna med, hava de ökade möjligheterna till nyanläggningar ansetts böra utnyttjas i högre grad än tidigare ansetts böra ifrågakomma. Det skulle härvid i främsta rummet gälla det stora antal mindre konsumenter, vilka anmält sig för erhållande av kraft, särskilt för jordbruksändamål. Då med hänsyn till de genom världskriget uppkomna förhållandena å bränslemarknaden ett utnyttjande av den inhemska krafttillgången synes böra i vidsträckt

omfattning äga rum, finner jag — oaktat det betydande belopp det gäller — styrelsens förevarande framställning ej böra undanskjutas, helst skälig avkastning torde kunna förväntas å de medel, som användas för ändamålet.

Av det äskade tilläggsanslaget för distributionsanläggningar skulle, enligt vad styrelsen ifrågasatt, gäldas vissa kostnader för en tilltänkt ny kraftledning från Porjus till Luleå. För den framtida utvecklingen i övre Norrland torde det vara av ej ringa betydelse, att kraftöverföring äger rum från Porjus till kustlandet med dess stora förutsättningar för en blivande storindustri. Sedan närmare avtal med vederbörande kraftavvärmare blivit träffat, har jag för avsikt att framdeles hos Kungl. Maj:t göra förnyad anmälan om denna sak. Anläggningskostnaderna hava beräknats till ej mindre än 3,150,000 kronor, därav omkring 2,750,000 kronor skulle belasta anslaget till distributionsledningar. Det är vattenfallsstyrelsens avsikt att under år 1918 endast utföra vissa förberedande arbeten för anläggningen, för vilka kostnaderna ej i väsentligare mån påverkas av kristiden. De sålunda erforderliga utgifterna för år 1918 hava av styrelsen beräknats till högst 100,000 kronor.

De ytterligare belopp, som för år 1918 skulle anvisas till utförande av distributionsanläggningar, torde böra utgå av lånemedel, och påkallas härvid en förhöjning av de i tilläggsstaten för samma år under rubriken »I. Fast upplåning» upptagna lånemedel med motsvarande belopp, 2,500,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk å tilläggsstat för år 1918 anvisa, utöver förut beviljade medel, ytterligare ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor;

dels ock, vid bifall härtill, besluta, att de i nämnda tilläggsstat under rubriken »I. Fast upplåning» upptagna lånemedel skola höjas med nämnda belopp, 2,500,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet skulle av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Nils Ädelgren.